

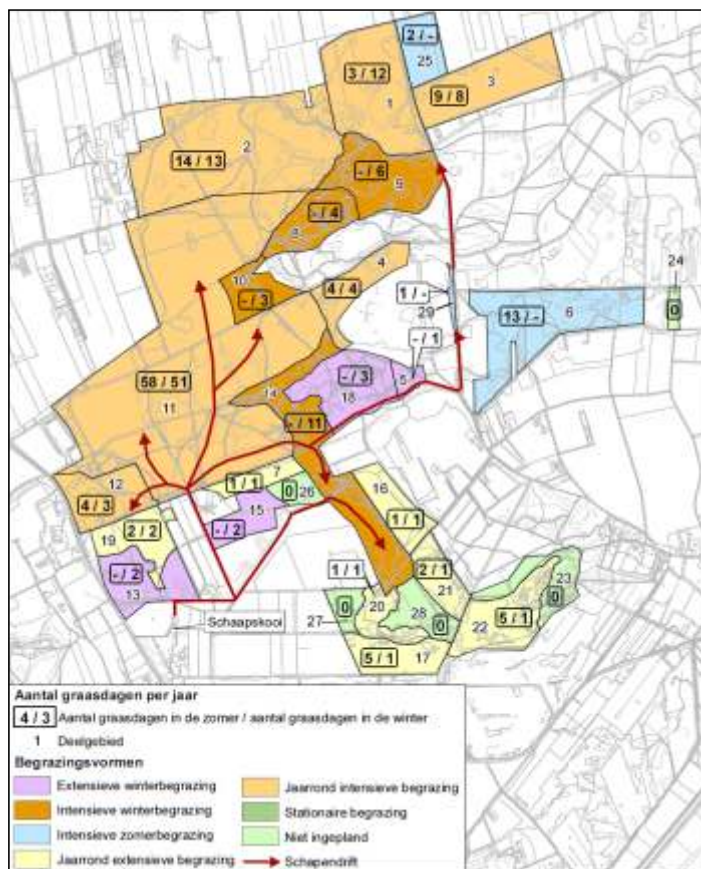
De winter in!

We gaan de winter in. Maar dat betekent niet dat we het rustig aan gaan doen: ook in de winter draait ons 'begrazingsbedrijf' altijd door. Na de selectie van schapen en lammeren in september is de kudde nu weer op wintersterkte. De schapen zijn gedekt en gaan de hele winter door met de winterbegrazing. Wel voeren we ze vanaf begin oktober bij met hooi.

Rond half februari gaat de lammerentijd in waarbij ze bij de kooi blijven om te lammeren en met extra biks aan te sterken voor een nieuw begrazingsjaar.

Begrazing volgens een plan

Iedere dag gaat de schaapskudde vanuit de kooi het Holtingerveld op. Dat is niet voor de lol of voor het mooie plaatje: de schapen moeten aan het werk! Ook kunnen ze niet gaan waar ze op dat moment zin in hebben, een uitgekiend begrazingsplan vormt de basis van de dagelijkse uitstapjes op de hei.

Deelgebieden

De begrazing met schapen neemt een belangrijke plaats in het beheer van Holtingerveld. Het Holtingerveld is een prachtig en vooral gevarieerd gebied. Met de begrazing heb je daarbij rekening te houden met de eigenschappen van verschillende te begrazen deelgebieden. En dat zijn er wel 24! Het maakt het ontwikkelen van een begrazingsplan geen eenvoudige zaak.

Dynamisch

In 2018 ontwikkelde een bureau in opdracht van de verschillende

terreineigenaren en de Holtinger Schaapskudde een tienjarenplan. Landschapsbeheer Drenthe verzorgde de projectleiding. In het plan is per deelgebied en terreineigenaar onderbouwd aangegeven wanneer en hoe lang de schapen er moeten grazen. Het plan is dynamisch. Hoewel je wel een aantal jaren nodig hebt om de effecten te zien, is het ook goed om het jaarlijks te monitoren en zo nodig bij te schaven.

Winterbegrazing

In het plan staat precies aangegeven hoe vaak de kudde in welke periode waar moet grazen. In oktober is de winterbegrazing weer ingegaan. Gebieden die vanwege de kwetsbare vegetaties niet in de zomerperiode begrazen kunnen worden, maar ook bos en stuifzand lenen zich voor winterbegrazing. Andere gebieden worden in de winter juist niet aangedaan of veel minder.

Geiten in een schaapskudde

Menigeen zal zich al afgevraagd hebben: wat zijn dát voor vreemde schapen? In de kudde lopen namelijk enkele Landgeiten. Er zijn momenteel twaalf Landgeiten die zowel in de kudde als in de drukbegrazing meelopen. Reden dat deze geiten aan de kudde zijn toegevoegd is dat geiten net even andere vegetatie eten dan onze schapen. Zo komen geiten net een etage hoger; ze gaan op hun achterpoten staan om blaadjes uit de bomen te eten. Ook eten ze jonge opslag die de schapen liever laten staan. Een mooie aanvulling voor de kudde dus!

Dank aan onze donateurs

Wij danken onze donateurs hartelijk voor hun steun aan de schaapskudde. Zonder jullie donatie kan de kudde niet bestaan. Ben je nog geen donateur? Meld je dan bij ons aan voor het doneeren van een jaarlijks bedrag voor de instandhouding van deze mooie kudde. Ook een eenmalige donatie is uiteraard van harte welkom!

Wandelen met je hond in de natuur

Samen wandelen in de natuur is fijn en voor de hond is niets fijner dan vrij rond kunnen rennen. Alleen heeft de vrijheid van de hond gevolgen voor andere dieren en mensen. Daarom gelden er regels in de natuurgebieden.

Hond aan de lijn

Alle honden hebben een jachtinstinct. Bijna alle dieren in de natuur zijn bang voor honden, ook als die 'niets doen'. Reeën, dassen en hazen slaan op de vlucht. Broedende vogels worden verstoord en als dat vaker gebeurt laten ze hun nest in de steek. Daarom moet je hond in de natuurgebieden aan de lijn. Sommige medebezoekers vinden een ontmoeting met een hond niet prettig en ook paarden kunnen schrikken. Houd daarom altijd rekening met andere bezoekers en zorg dat je hond afstand houdt tot andere mensen (houd de lijn kort als het druk is).

Hondenloslooproute

Omdat het voor de hond toch fijn is als hij een stukje los kan rennen, zijn er in het Holtingerveld een paar loslooproutes. Op deze routes (aangegeven met een blauw bordje met een hond) mag de lijn los. Hiervoor geldt nog steeds dat we verwachten dat je je hond zo goed hebt opgevoed, dat hij op het pad blijft. En dat je de hond bij je roept als er andere recreanten in de buurt komen. Kom je toevallig de kudde tegen, lijn je hond dan altijd even aan.

Het Holtingerveld

Grondeigenaar zet schapen in voor onderhoud

Anders dan andere Natura-2000-gebieden heeft het Holtingerveld vele verschillende grondeigenaren. Naast Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Drents Landschap en Defensie zijn er drie particuliere eigenaren. Michiel Rutten is eigenaar van het kleinste stuk grond: het Uffelterzand, een gebied van 55 hectare grenzend aan de Kolonieweg. Michiel maakt voor het onderhoud van het gebied gebruik van de grazende krachten van de Holtinger Schaapskudde.

'Het Uffelterzand is een mooi gevarieerd gebied met verschillende hoogtes, zandduinen, water met de kamsalamander en andere diertjes, loof- en naaldbossen, heide en stuifzandgebieden. Het zal een jaar of tien geleden zijn geweest dat ik dit gebied achter mijn huis kocht van Defensie. De kudde liep er toen ook al, maar kon het met 200 schapen niet helemaal aan, waardoor een stuk heide al flink was dichtgegroeid. De afgelopen jaren is de kudde groter geworden en hebben ze al een flink stuk weer open gegeten.'

De begrazing gaat in nauw overleg. Aan de hand van het begrazingsplan en tussendoor overleg met herder Jelle komen de schapen een paar keer per jaar het Uffelterzand onderhouden. 'Ten opzichte van de nieuwe kooi zitten we in een uithoek van het gebied. De kudde doet er een uur, anderhalf uur over om hier naartoe te komen en weer terug te gaan naar de kooi. De graasdagen zijn dus vrij kort, maar doordat de kudde groter is, kunnen ze het toch goed bijhouden.'

Een probleem was dat de opslag van boompjes heel hard ging. Nu er een paar geiten bij de kudde zijn die zich daarover ontfemen is dat opgelost. Een andere uitdaging is het terugdringen van de Amerikaanse vogelkers. 'In het voorjaar eten de schapen dit niet. Pas in juni en juli is het eetbaar, maar dan is het al vrij groot geworden. Daarom komen nu vrijwilligersgroepen de boompjes knippen.'

Alle grondeigenaren van het Holtingerveld hebben met elkaar en met de Provincie en Prolander overleg over het gehele gebied. 'Grote onderwerpen stem je gezamenlijk af vanuit een gezamenlijke visie op het gebied. Met 'naaste burens' heb ik tussendoor onderling contact. Zo heb ik met een andere grondeigenaar bomen weggehaald aan de rand van onze twee heidegebieden aan de Kolonieweg om een corridor te realiseren voor vlinders.'

'De kudde is nu drie of vier keer geweest en zal volgens de planning dit jaar nog een paar keer komen. Tevoren heb ik dan met de herder overleg en vaak ga ik als ze er zijn ook nog even langs om te kijken en te overleggen. Zo komen we elk jaar een stukje verder in het beheer van dit prachtige gebied.'

Onze onmisbare krachten:

Vrijwilligers

De Holtinger Schaapskudde kan niet bestaan zonder inzet van vrijwilligers. Naast de twee betaalde schaapherders gebeurt het runnen van de kudde volledig door een groep van momenteel 32 vrijwilligers. Van bestuurstaken tot het uitzetten van rasters, van het organiseren van activiteiten tot het zetten van koffie; zonder onze vrijwilligers was er geen Holtinger Schaapskudde. In deze nieuwsbrieflichten we drie vrijwilligers uit.

Cindy Guchelaar uit Hoogeveen

'Ik kwam in aanraking met de schaapskooi door een workshop vachtviltten die er werd gegeven. Dit was een erg leuke dag en mijn liefde voor het viltten is daar geboren. Toen ik een tijd later vachten ging halen om er thuis mee aan de slag te gaan, heb ik mijn hulp aangeboden als vrijwilliger. In eerste instantie om te helpen bij de workshops vachtviltten, maar na de eerste vrijwilligersbijeenkomst waren er ook nog wat andere werkzaamheden die ik leuk vind om te doen. Zo sta ik af en toe in de Ondernemerskooi om bezoekers informatie te geven over de kudde en om wat leuke schaaap-gerelateerde spullen te verkopen. Het levert vaak mooie gesprekken en bijzondere ontmoetingen op.

Ik ben gemiddeld 1 à 1,5 dag per maand bij de schaapskooi. In de zomermaanden is dat iets meer dan in de wintermaanden. We hebben een gezellige groep vrijwilligers, waarbij ik me meteen thuis voelde. De schapen en de natuur zijn onze grote gemeenschappelijke delers. Daarnaast zijn er ook echte crea bea's die het ook leuk vinden om mooie dingen te maken van wol. Die we vervolgens weer kunnen verkopen in de Ondernemerskooi. Als vrijwilliger is er veel ruimte om taken te kunnen doen die je leuk vindt of daarin te leren. Het lijkt mij zelf nog leuk om bijvoorbeeld andere workshops met wol aan te kunnen bieden. Er is zoveel meer mogelijk met wol, mooi om daar ook andere mensen enthousiast voor te maken!

Fons Koopman uit Havelte

'Ongeveer een jaar geleden werden er vrijwilligers gevraagd na ingebruikname van de Ondernemerskooi. Met jarenlange ervaring in de voetbal- en hockeykantine in mijn vorige woonplaats wilde ik wel eens kijken hoe dat is bij een schaapskudde. Ik ben beheerder van het gebouw. Marrie regelt vanuit het bestuurssecretariaat de invulling, ik doe de praktische kant. En dat gaat best leuk. Steeds meer mensen maken van de mogelijkheid gebruik om te gaan schapendrijven, om een cursus vachtviltten te doen, mensen huren de ruimte voor een feestje, verenigingen en bedrijven gebruiken het voor vergaderingen. Ik zorg ervoor dat alles op rolletjes loopt. Voor de catering werken we samen met lokale ondernemers zoals brasserie OER en Total More Partyservice.

Het aantal uur dat ik draai is verschillend. De ene week zijn er drie of vier activiteiten, de andere week is er minder te doen. De vaste gebruikers redden zich prima zelf, dan hoef ik alleen bij het begin en het einde aanwezig te zijn. Ik woon in de buurt dus dat gaat prima. Het werken bij de schaapskooi is leuk, zeker zoals ze dat hier doen met de Ondernemerskooi. Ik zie nog veel meer mogelijkheden zoals scholen die het kunnen gebruiken voor de beleving van de kudde. Ik zou nog wel wat meer reuring willen bij de kooi. Zo zouden we de ondernemerskooi wel vaker open willen hebben. Daar kunnen we nog wel vrijwilligers voor gebruiken, bijvoorbeeld om op zaterdag en zondag bezoekers te kunnen informeren over de kudde en het Holtingerveld en om het winkeltje te bemensen.'

'De uitdaging: voorzie om 8.30 uur 's ochtends 500 mountainbikers van een kop koffie als de stroom is uitgevallen en de sleutel van de meterkast spoorloos is.'

Inna Westerveld uit ...

'Ik doe dit vrijwilligerswerk sinds 2017. Het zijn mooie schapen in een prachtige entourage met een fijne sfeer. Er werken leuke mensen, iedereen is vrij en open. Ik sta in het winkeltje en organiseer mee met activiteiten. De kerstviering in de lammerenkooi vond ik altijd geweldig, met bankjes van balen stro met deken-tjes en vachtjes en mooie muziek- en toneelvoorstelling. Ook het Kraamschudden en het Schaapscheerdersfeest, evenementen die passen bij de kudde en het seizoen, dat vind ik leuk. Het is wel jammer dat we aan steeds meer regels gebonden zijn waardoor we de afgelopen tijd activiteiten op een lager pitje moesten zetten. Zo zijn er voor grotere activiteiten veel meer mensen nodig voor bijvoorbeeld EHBO en op de parkeerplaats. Ook de kosten gaan door die regels omhoog en dat is wel jammer.

Zeker na coronaperiode waarin je een paar jaar weinig mensen hebt gezien sta ik graag in het winkeltje. Je hebt veel contact met altijd enthousiaste bezoekers van de kooi. Je informeert ze over

de schapen en over het gebied, ook al weet ik over dat laatste nog niet zo veel. Maar er is een mooie informatiefilm en ik verwijs de mensen graag door naar de herder op de hei. Het mooiste is iedere dag de binnenkomst van de kudde. Dat vinden de bezoekers een machtig gezicht.'

Meehelpen als vrijwilliger?

Wil jij meehelpen in onze gezellige groep vrijwilligers?

Neem dan contact op met het secretariaat via
secretariaat@deholtingerschaapskudde.nl
of tel: 06 33 42 31 09.

Nieuws uit de Ondernemerskooi

De prachtige ruimte naast de schaapskooi voorziet duidelijk in een behoefte: de Ondernemerskooi is dit jaar al twintig keer verhuurd voor feestjes en verjaardagen en veertig keer voor vergaderingen en workshops. Verder is de 'kooi' gebruikt bij onze eigen activiteiten en activiteiten van derden zoals de IJsselrally, de Verrekijker Demodag, de Sprookjestuinen van Drenthe, AH ABE Parel van Drenthe MTB-toertocht, een activiteit van Hogeschool Drenthe en Run Forest Run. En het jaar is nog niet voorbij: er staan nog zeker 15 verhuuractiviteiten in de planning.

In de winkel: leuke tassen

In de ondernemerskooi is een kleine winkel met producten met het thema schap. Vooral de gelooide schapenvachten zijn erg gewild bij bezoekers, maar ook de kussens en canvasschilderijen met foto's van ons Drentse Heideschaap worden graag gekocht. Hulpherder Judith maakte voor in de winkel prachtige nieuwe tassen. Om plaats te maken voor al dat moois gaan de 'oude' tassen weg voor een zacht prijsje. Voor 15 euro heb je al een zo'n prachtige tas.

Leuke cadeautip voor de decembermaand!

De winkel heeft geen vaste openingstijden, maar is geopend bij evenementen en activiteiten. Heb je belangstelling voor een tas of een ander leuk product uit de winkel? Stuur dan een mail naar het secretariaat via secretariaat@deholtingerschaapskudde.nl of tel: 06 33 42 31 09. De opbrengst van alle producten uit de winkel komt geheel ten goede aan onze kudde.

Extra donatie

Help de schapen de winter door

In de winterperiode is er in de natuur weinig voedsel voor de dieren te vinden. Alle schapen en vooral de dieren die lammeren krijgen moeten dan worden bijgevoerd.

Het bijvoeren van één schap in de wintermaanden kost ongeveer € 50,00 aan hooi en biks. Voor een kudde van meer dan 350 schapen is dat een grote kostenpost. Help daarom eenmalig een of meer schapen de winter door.

Maak € 50,00 (of een veelvoud hiervan) over op bankrekeningnummer NL88 RABO 0363302077 t.n.v. Stichting Holtinger Schaapskudde onder vermelding van: Ik help een schap de winter door!

De Kudde van Ondernemers

In 2016 is de Kudde van Ondernemers opgericht met ondernemers die de Holtinger Schaapskudde steunen met jaarlijks 250 euro. Om dit uit te dragen is naast de schaapskooi een prachtig en steeds groeiend kunstwerk ontwikkeld met schapen van cortenstaal. De Kudde van Ondernemers startte in 2016 met 18 schapen. Inmiddels 'lopen' er 60 schapen in het kunstwerk onder begeleiding van een eveneens cortenstalen herder. Niet alleen ondernemers uit Westerveld, maar ook bedrijven buiten onze gemeentegrenzen lopen mee. Een fantastische ondersteuning voor de stichting en een prachtige verbinding van ondernemers.

Uitgelicht

Een schaap uit onze Ondernemerskudde

B&B de Ster van Dwingeloo

Een van de bedrijven die deel uitmaakt van de Kudde van Ondernemers is B&B de Ster van Dwingeloo. Eigenaren Marco Dekker en Arina Boers sloten zich in 2017 aan bij de Kudde.

'We kwamen in aanraking met de schaapskooi toen we in 2017 net als de Holtinger Schaapskudde meewerkten aan het tv-programma Boomhut XXL. We vonden de Kudde van Ondernemers een leuke ludieke actie om donateurs te werven. Uiteraard doen we het voor het in stand houden van de kudde in het prachtige gebied, maar we vinden het ook leuk dat je er iets tastbaars voor terug krijgt, dat je 'ons schaap' daar nu tegen kunt komen.

Zelf kregen we een klein cortenstaalschaapje mee naar huis. Die staat nu vanuit de binnentuin van onze B&B uit te kijken over de weilanden waar af en toe ook collega-schapen lopen. In onze B&B hebben we vorig jaar een thema-appartement gebouwd met het thema schapen. In appartement 'De Schaopestee' slaap je tussen de schapen, met twee wanden bedekt met foto's van een levensgrote Holtinger Schaapskudde.

De schaapskooi is een mooie toeristische trekpleister. Naast de twee schaapskooien bij ons om de hoek op het Dwingelderveld verwijzen we onze gasten ook altijd graag naar het Holtingerveld

voor een kijkje bij de hunebedden, de schaapskooi en het oorlogsverhaal. Het is een prachtig natuurgebied, zeer aantrekkelijk voor onze gasten.

We zijn als ondernemer zeer hartelijk ontvangen bij de stichting. Ze doen echt hun best om ondernemers te betrekken. Zo hebben ze voor de bouw van de Ondernemerskooi veel lokale bedrijven betrokken. Daar kunnen anderen nog wat van leren. We voelen ons betrokken en hopen nog lang in de Kudde van Ondernemers te kunnen rondlopen.'

Word ook onderdeel van de Kudde van Ondernemers Wil je als bedrijf ook een bijdrage leveren aan de instandhouding van onze schaapskudde én deel uitmaken van de fantastische Kudde van cortenstaal? Voor 250 euro per jaar 'loop' je mee in deze kudde. Je krijgt bovendien een mini-exemplaar mee naar je bedrijf om je steun voor de kudde uit te dragen.

Activiteiten

17 december

Kudde brengt een bezoek aan de Kerstmarkt in Havelte

17 december

Lichtjeswandeling voor kinderen op de Holtinger Poort, georganiseerd door Brasserie OER.

10 april 2023

Tweede paasdag: Kraamschudden bij de schaapskooi

Kijktip

Combineer een wandeling door het Holtingerveld met een kijkje bij de schaapskooi. Doe dat 's ochtends rond 9.30 / 10.00 uur bij het vertrekken van de kudde naar de hei of rond 16.30 / 17.00 uur (of in de winter voor het donker) bij terugkomst in de kooi. Een mooi plaatje gegarandeerd!

Herdersblog:

Paula Wijtmans: 'Het is zó genieten!'

Paula Wijtmans heeft al 20 jaar ervaring als vrijwillig (hulp)herder bij verschillende kuddes. Tot voor kort deed ze dit één dag in de week naast haar baan als manager in de gezondheidszorg. Toen ze haar baan verliet besloot zij de opleiding tot schaapherder te volgen. Momenteel loopt ze stage bij de Holtinger Schaapskudde.

'Ik was in mijn werk vooral met mensen bezig en zat heel veel achter de computer. Dan is het mooi om één dag in de week de hei op te gaan. Dat was mijn compensatie. Toen ik stopte met mijn baan besloot ik naar mijn hart te luisteren: ik wilde meer gaan herderen.'

Paula ging studeren aan de enige officiële mbo-opleiding in Nederland om Schaapherder te worden in Velp. 'Hier wordt een nieuwe generatie schaapherders opgeleid. Er is aandacht voor natuurbeheer, ondernemerschap, communicatie en natuurlijk het schaap. Omdat ik al veel ervaring had, kon ik instromen in het tweede jaar van de driejarige opleiding. Je combineert tijdens deze opleiding werken met leren en doet veel praktijkervaring op bij verschillende kuddes. Ik zit nu in het tweede jaar waarbij ik een dag in de week naar school ga en twee dagen stageloopt bij de Holtinger Schaapskudde.'

'Ik leer tijdens de studie over hoe begrazing in elkaar zit, ik leer over de flora en fauna, over de verzorging van de schapen, over

terreintypes en verschillende manieren van begrazing. Het mooie is dat ik nu met andere ogen kijk naar alles wat ik tijdens een dag op de heide tegenkom. Het Holtingerveld is een heel gevarieerd gebied met verschillende terreineigenaren. Met hun verschillende wensen en eisen is er ook een uitgebreid begrazingsplan. Dat is voor mij ontzettend boeiend om te zien en te volgen en de effecten te zien in de natuur: Het pijpenstrootje bijvoorbeeld is de afgelopen jaren al flink aangepakt.

Anders dan de meeste schaapherders werkt Paula niet met de Border Collie maar met twee Australische Working Kelpies: Ned van 5 jaar en Ash van 16 maanden. 'Dit ras heeft een ander karakter en een iets andere werkcapaciteit. De honden hebben een zelfwerkend vermogen en dus niet veel aansturing nodig. Je hoeft ze geen opdracht of commando te geven; als ze zijn ingewerkt werken ze voor een groot deel zelfstandig. Het zijn ook heel fijne, sociale honden voor thuis.'

'Het mooiste aan het vak van schaapherder is de vrijheid, de beleving om met de schapen en de honden in de natuur samen te werken. Je gaat de hei op onder alle omstandigheden, dat is wat mij aantrekt. Het is zó genieten!'

Eikeltijd

Wist je dat de schapen in de herfst de kolder in de kop krijgen? Ze zijn namelijk verzot op eikels! Met de vele eiken en dus vallende eikels op het Holtingerveld is de kudde dan ook minder gemakkelijk bij elkaar te houden en willen ze niets anders dan eikels eten. Ze rennen van de ene eikenboom naar de andere voor dit favoriete maaltje. Helaas is het eten van te veel eikels niet gezond, zeker niet als ze nog groen zijn. Het is dus jaarlijks een aardige klus voor de herders om de kudde in de eikeltijd in bedwang te houden.

Van het bestuur

Na het vertrek van voorzitter en bestuurslid Duco Heun is het bestuur op zoek gegaan naar nieuwe bestuursleden. Onlangs is Jelmer Cleveringa toegetreden tot het bestuur. Een waardevolle aanvulling voor de Holtinger Schaapskudde!

Jelmer is een ervaren adviseur bij ARCADIS op het gebied van kustmorfologie en bescherming tegen overstromingen. Hij is Geoloog en gepromoveerd op Sedimentologie. Hij woont al meer dan 15 jaar met zijn gezin in Havelte en voelt het Holtingerveld aan, als zijn achtertuin. Jelmer erkent dat dit unieke natuurgebied alleen in haar huidige vorm bewaard blijft door het goed te beheren, waarin de Schaapskudde een belangrijk aandeel in. Hij wil hier graag een actieve bijdrage aan leveren. Ook sluit het goed aan op zijn expertise en interesses.

De schaapskudde wordt mede in stand gehouden door de Provincie Drenthe en de Gemeente Westerveld